

Carta de comiat al Banc Mundial (1)

Herman E. Daly

Economista i ex-responsable de l'Àrea de Medi Ambient del Banc Mundial

El text següent és una còpia de la carta escrita el gener d'aquest any per Herman E. Daly arran de la seva marxa del Banc Mundial. Daly, un dels grans experts mundials en la manera d'incorporar paràmetres ecològics als models econòmics neoclàssics, s'acomiada amb cert optimisme i sense deixar de fer algunes recomanacions als seus antics col·legues.

Després de sis anys al Banc Mundial i d'haver arribat a l'edat de jubilació als 55 anys, torno a la universitat, a ensenyar, investigar i escriure... i a demanar beques. Alhora que estic content d'aquest canvi, també tinc una sensació de pèrdua, sobretot perquè crec que el Banc esdevindrà —de fet ja està canviant—, molt més sensible i més entès pel que fa al medi ambient. A més, de tots els llocs en què he treballat, és on he tingut els millors col·legues. La persona que més que ningú ha treballat pel medi ambient dins del Banc durant més de quinze anys és Robert Goodland. Ajudar-lo, com també Salah El Serafy i tants d'altres, a *fer més verds els economistes del Banc* ha estat un gran privilegi i de vegades força divertit. La Vicepresidència per al Desenvolupament Mediambiental Sostenible, en el seu primer any sota el liderat d'Ismail Serageldin, va ser el pas endavant més encoratjador de tota l'època que hi vaig treballar. Quan les àrees crítiques de població i energia estiguin sota la direcció d'aquesta vicepresidència encara serà més profitós.

Haig de reconèixer que aquest és un comiat d'algú que no se'n va gaire lluny, només a quinze quilòmetres de distància, a la Universitat de Maryland, per això espero mantenir-me en contacte amb molts dels meus col·legues i amb el Banc. Però com podia refusar la invitació a fer un discurs de comiat a una institució tan important, una institució el paper de la qual en el món, per bé o per mal, cada vegada és més influent, i l'imminent cinquantè aniversari de la qual convida a fer la típica reflexió de la meitat de la vida? Això, afegit al fet que ara sóc cinc anys més gran que el Banc, i per tant ho he estat sempre, em fa irresistible la temptació, tant de pontificar com de prescriure alguns remeis per a les malalties de mitjana edat del Banc.

Les meves receptes seran de dues menes: Primer, uns quants antiàcids i laxants per guarir la combinació de flatulència directiva i estrenyiment organitzatiu que un ambient intern tan frenètic ocasiona. Segon, per millorar les interaccions amb el

món extern receptaria unes ulleres i un audiófon nous. Després dels cinquanta aquestes ajudes per al cos es fan més necessàries i s'han d'acceptar, o si més no s'han de tenir en compte, al més esportivament possible, sobretot quan te les recomana algú més gran que tu.

Afers interns: l'ambient de treball i de direcció

Al Banc Mundial hi treballa molta gent excel·lent, i normalment ho fa amb molta eficiència i de valent, potser massa. Però la direcció, desencaminada per la visió poc realista del desenvolupament com la generalització del sobreconsum del Nord en les masses que es multipliquen ràpidament al Sud, ha provocat molts errors externs, tant econòmics com ecològics. Aquests errors externs, causats per una visió i una oïda defectuoses, es consideraran més endavant, però per ara ja faig notar que els errors externs també minen la moral interna. Podem culpar d'aquesta visió poc realista del desenvolupament per igual els teòrics estudiosos de l'economia que els executors del Banc Mundial.

La direcció ha de ser més oberta i participativa, si més no els directors haurien de demanar consell de tant en tant als seus subordinats, encara que no estiguin disposats a seguir-lo. El Banc hauria de ser molt més obert, de fet no hi ha gran cosa per amagar. I és important no poder amagar aquelles coses que estaríem temptats d'amagar. El perquè una part del Banc ha d'amagar coses a altres parts del Banc, sobretot als directors executius, és una cosa que sempre m'ha desconcertat.

Evitem frases com *treballo a la secció d'en Joe* o *treballo per a la Sally*. Treballes per al Banc Mundial, i si en Joe o la Sally són els directors de la teva unitat, els deus cooperació i bona voluntat. Però no estàs obligat envers ells per la teva feina, i qualsevol manera de parlar que impliqui obligació només fa que inflar la ja excessiva autoestima d'aquests directors que espe-

ren fidelitat personal dels seus subordinats.

Oblideu tots aquests disbarats inútils i poc afortunats de fer revisar els discursos i els articles escrits per personal professional del Banc quan no estan parlant oficialment en nom d'aquest. L'únic que caldria és una nota aclarint que l'autor no parla en nom del Banc Mundial. Evidentment, que si parleu en el seu nom, o feu servir alguna informació que és propietat del Banc, la revisió es fa necessària. Sí, ja sé que l'acta 12.20 diu que aquests aclariments no exi-meixen de sotmetre totes les publicacions a la censura del Banc, perquè es diu que els esmentats aclariments no són prou *convincents*. Però aleshores com és que el mateix Banc gairebé sempre els fa servir en les investigacions que publica? Ja ho crec que es comprenen aquests aclariments, podeu estar segurs que ningú ha pres mai un article meu per una declaració oficial del Banc Mundial! Si una oficina del Banc ha d'estar dedicada de totes totes a censurar i *revisar* declaracions dels empleats que no tenen res a veure amb el Banc, crec que la imatge del Banc estaria més ben protegida controlant els pretensiosos anuncis immobiliaris dels seus vice-presidents que intenten vendre les seves caríssimes cases incloent la seva elevada posició en el Banc en la descripció de la casa, com si el prestigi de la seva feina es pogués encomanar i es pogués capitalitzar com a valor afegit del seu domicili. Altres candidats a ser controlats serien els memoràndums d'altres vice-presidents que s'abonen en la *lògica econòmica impecable* d'abandonar una càrrega de residus tòxics determinada en els països més pobres. Alternativament, part d'aquesta energia controladora es podria dedicar a vigilar els excessos de cost en construcció de nous edificis del Banc. Sobretot no perdeu el temps mirant de censurar algun pobre economista que, en els seus escrits teòrics, es desvia de la línia política del Banc que afavoreix el lliure comerç, el NAFTA, o el que sigui. Afortunadament, alguns directors tenen

prou vista per no perdre el temps d'aquesta manera. Sense desviacions no hi podria haver canvi.

Ras i curt, el meu consell intern de treball és: obriu-vos, deixeu-vos anar, escolteu, parleu i no treballeu els caps de setmana, ni feu res que no us vingui de gust.

Afers externs: consells per promoure el desenvolupament mediambiental sostenible

Tinc quatre receptes per servir millor l'objectiu del desenvolupament mediambiental sostenible a través de la política i l'acció del Banc Mundial. Les quatre prescripcions es presenten per ordre de més general a més radical. Això vol dir que les dues primeres són totalment específiques i haurien de ser poc controvertides. La tercera serà discutida per molts, i la quarta serà considerada un ultratge per la majoria dels economistes del Banc.

La capacitat productiva que s'ha de mantenir intacta s'ha considerat tradicionalment només un capital artificial, exclouent-ne el capital natural

1. *Pareu de comptabilitzar el consum de capital natural com a renda.* Renda és per definició la màxima quantitat que pot consumir una societat aquell any i encara ser capaç de consumir la mateixa quantitat l'any següent. És a dir, el consum d'aquest any, si s'ha d'anomenar renda, ha de mantenir intacta la capacitat de produir i consumir la mateixa quantitat el següent any. Per tant, la sostenibilitat està inclosa en la definició de renda. Però la capacitat productiva que s'ha de mantenir intacta s'ha considerat tradicionalment només un capital artificial, excloent-ne el capital natural. Normalment hem comptabilitzat el capital natural com un bé lliure. Això podria estar justificat en el món buit d'ahir, però en el món atapeït d'avui és antieconòmic. L'error de comptabilitzar implícitament el consum de capital natural com un benefici és corrent en tres àrees: (1) el Sistema de Comptabilitat Nacional; (2) l'avaluació de projectes que exhaureixen capital natural; i (3) la comptabilitat del balanç de pagaments internacionals.

El primer (SCN) és reconegut per tots i ja s'estan fent esforços per corregir-ho; el Banc Mundial va tenir un paper pioner en aquesta important iniciativa i espero que continuï contribuint a *fer més verd el PIB*. El segon (avaluació de projectes) és reconegut per l'economia corrent, que fa temps que predica la necessitat de comptabilitzar el *cost d'utilització* (càrrecs d'exhauriment) com un cost real dels projectes que exhaureixen el capital natural. Les *millors* actuacions del Banc comptabilitzen els costos d'utilització, però en general la pràctica del Banc és ignorar-los. Els costos d'utilització no comptabilitzats mostren una xarxa de beneficis inflada i una exagerada proporció de retorn per als projectes exhauridors. Això predisposa a l'assignació d'inversions a projectes que exhaureixen capital natural i fa oblidar projectes més sostenibles. El cost d'utilització s'ha de comptabilitzar no tan sols per a l'exhauriment de recursos no renovables, sinó també per a projectes que minven el capital natural renovable ex-

plotant-lo més enllà d'una producció sostenible. Els serveis d'abocador, igual que els serveis de font de capital natural, també es poden exhaurir si s'utilitzen per sobre de la capacitat sostenible. En conseqüència, un cost d'utilització es pot carregar a projectes que exhaureixen la capacitat d'abocador, com ara la capacitat de l'atmosfera per absorbir CO₂, o la capacitat d'un riu per endur-se els residus. És reconegudament difícil mesurar el cost d'utilització, però els intents per eludir el tema simplement signifiquen que assignem al capital natural exhaurit el valor precís de zero per defecte, que sovint no és pas el millor calcul. Fins i tot quan zero és la millor estimació no s'hi ha d'arribar per defecte, sinó per un càlcul raonat basat en suposicions explícites sobre tecnologies substituïbles, tipus de descompte i reserves de vida (vegeu J. Kellenberg i H. Daly. *Counting User Costs in Projects that Deplete Natural Capital*, Draft Working Paper, ENVPE).

En el passat ha estat habitual subvencionar els recursos de primera matèria per estimular el creixement

Tercer, en comptabilitats de balanç de pagaments, l'exportació de capital natural exhaurible, ja sia petroli o boscos talats per sobre de la producció sostenible, s'entra al compte actual i, per tant, es tracta com si fos un benefici. Això és un error de comptabilitat. Una part d'aquestes exportacions no sostenibles s'haurien de tractar com a venda dels actius de capital, i entrar en el compte de capital. Si això es fes bé, alguns països veurien que el seu superàvit aparent al balanç de comerç es convertia en un dèficit real, provocat per la desaparició i transferència a fora del seu estoc de capital natural. Reclassificar les transaccions d'una manera que converteixin el balanç de comerç d'un país de superàvit en dèficit provocaria una sèrie de recomanacions i accions diverses per part del FMI. Aquesta reforma de la comptabilitat del balanç de pagaments hauria de ser el punt de mira inicial del nou interès del FMI pel desenvolupament mediambiental sostenible.

2. *Menys impostos sobre el treball i els guanys, i més sobre la quantitat de primera matèria.* En el passat ha estat habitual subvencionar els recursos de primera matèria per estimular el creixement. Per tant, l'energia, l'aigua, els fertilitzants i fins i tot la desforestació també reben subvencions. A favor del Banc Mundial cal dir que sempre s'ha oposat a aquestes subvencions. Però cal anar més lluny en la desaparició de les subvencions econòmiques i fer desaparèixer també les subvencions mediambientals implícites. Per *subvencions mediambientals implícites* entenc costos externs a la comunitat que no es paguen amb les mercaderies que genera la producció d'aquells. Els economistes fa temps que defensen la internalització dels costos externs, ja sia calculant i fent pagar impostos pigouvians, o amb una redefinició coasiana dels drets de propietat. Aquestes solucions són elegants en teoria, però sovint són difícils de posar en pràctica. Un instrument categòric, però molt més operatiu, fóra simplement canviar la nostra base d'impostos del treball i els in-

gressos a les primeres matèries. Hem de pujar la renda pública d'alguna manera, i el sistema actual és molt distorsionador per tal com grava el treball i els ingressos per causa de l'alt nivell d'atur de tots els països, i amb això estem frenant exactament allò que volem obtenir. El que fan les empreses és desfer-se de mà d'obra i substituir-la per capital i recursos de primera matèria, en tant que és factible. Seria millor economitzar en primeres matèries per causa dels alts costos externs de la seva pol·lució i el seu exhauriment associat, i alhora fer servir més mà d'obra pels beneficis socials que hi ha associats al fet de reduir l'atur. Traslladar la base dels impostos a la primera matèria induiria a una millor eficiència de la primera matèria, i internalitzaria, d'una manera clara i categòrica, les externalitats de l'exhauriment i la pol·lució. És cert que els costos externs exactes no han estat calculats amb precisió, ni han estat atribuïts exactament a aquelles activitats que els han provocat, com amb un impost pigouvià que pretén comparar els costos socials marginals i els beneficis de cada activitat. Però aquests càlculs i atribucions són tan difícils i incerts que insistir-hi seria equivalent a una dedicació total per part d'econòmetres, i la continuació de l'atur i la degradació ambiental per a tota la resta del món. Políticament el canvi vers els impostos ecològics es podria explicar sota la bandera de la neutralitat de renda. Nogensmenys, l'estructura tributària sobre els guanys s'hauria de mantenir per tal de mantenir una progressió en l'estructura tributària general, gravant els ingressos molt alts i subvencionant els ingressos molt baixos. Però el gruix de renda pública pujaria amb els impostos sobre la primera matèria, ja sia per l'exhauriment o per la contaminació. El canvi es podria fer gradualment amb un programa pre-anunciat per minimitzar la desorganització (vegeu Ernst von Weizsacker, *Ecological Tax Reform*, Zed Books, Londres, 1992). Aquest canvi seria una part clau de l'ajustament estructural, però s'hauria d'aplicar de manera

pionera al Nord. Per descomptat, el desenvolupament sostenible s'ha d'assolir primer al Nord. És absurd esperar cap sacrifici de sostenibilitat al Sud si no s'han pres primer unes mesures similars al Nord. La feblesa més gran de la capacitat del Banc Mundial per promoure un desenvolupament mediambiental sostenible és que només té influència sobre el Sud, i gens al Nord. S'ha de trobar alguna manera de forçar a canviar també el Nord.

3. *Maximitzar la productivitat del capital natural a curt termini i invertir per augmentar el seu subministrament a llarg termini.* La lògica econòmica requereix que ens comportem d'aquestes dues maneres pel que fa al *factor de limitació* de producció, és a dir, maximitzar la seva producció i invertir en la seva reposició. Aquests principis no es discuteixen. El desacord ve pel fet de si el capital natural és realment un factor limitador. Alguns afirmen que el capital natural i l'artificial són tan bons substituïts que la simple idea d'un factor limitador, que exigeixi que els factors siguin complementaris, és irrellevant. És cert que sense complementarietat no hi ha factor limitador. Per tant, la qüestió és: el capital natural i el capital artificial són bàsicament complements o substituïts? Amb això també podem propocionar dedicació total als econòmetres, i seria d'agrair una mica més de treball empíric sobre això, tot i que crec que està prou clar per al sentit comú que el capital natural i l'artificial són fonamentalment complements i només marginalment substituïbles. En el passat, el capital natural s'havia tractat com a superabundant i se li havia atorgat un preu zero, per tant, no tenia importància si era un complement o un substituït del capital artificial mentre no se'l considerés escàs. Ara el capital natural que resta sembla escàs, complementari i limitador. Per exemple, la pesca no està limitada pel nombre de barques de pesca, sinó per la població de peixos que queda al mar. La tala de boscos no està limitada pel nombre de serradores, sinó pels boscos que encara queden. L'extracció de

petroli no està limitada per la capacitat d'extraure de l'home, sinó pels estocs de petroli que queden al sòl. El capital natural de la capacitat de l'atmosfera per servir com a abocador de CO₂ és probable que encara sigui més limitador de la proporció amb què es pot cremar el petroli que no ho és el límit del recurs de petroli que queda al sòl.

El globalisme internacional afebleix les fronteres nacionals i el poder de les comunitats nacional i subnacional

A curt termini, pujar el preu del capital natural gravant la primera matèria, com s'argumenta més amunt, donarà l'incentiu per maximitzar la productivitat del capital natural. Invertir en capital natural a llarg termini també és necessari. Però com es pot invertir en una cosa que per definició no es pot fer? Si es pogués, seria capital artificial! Per renovar els recursos tenim la possibilitat de deixar les inversions en guaret o, dit d'una altra manera, *esperar* en el sentit marshallià, permetre que l'increment de creixement d'aquest any s'afegeixi a l'estoc de creixement de l'any que ve en lloc de consumir-lo. Per als recursos no renovables no tenim aquesta opció. Només podem liquidar-los. Per tant, la qüestió és a quina velocitat els liquidem, i quina part dels profits podem

comptar com a beneficis si invertim la resta en el substitut renovable més assequible? I, evidentment, quina part dels beneficis correctament comptabilitzats consumim i quina part invertim?

Un substitut renovable per al capital natural és la barreja entre capital natural i capital artificial representat per plantacions, piscifactories, etc., que podríem anomenar *capital natural cultivat*. Però fins i tot dins d'aquesta important categoria híbrida tenim una combinació complementària de components de capital artificial i natural —per exemple, una plantació d'arbres pot fer servir capital artificial per plantar arbres, controlar pestes, i triar la rotació adequada— però el capital natural complementari de la pluja, la llum solar, el sòl, etc., encara hi és, i finalment també esdevé limitador. A més, el capital natural cultivat normalment demana reducció de la biodiversitat en relació amb el propi capital natural.

Tant per als recursos renovables com per als no renovables, les inversions per incrementar la productivitat de matèria primera són necessàries. Augmentar la productivitat de recursos és un bon substitut per trobar més recursos. Però el punt principal és que la inversió hauria de fer-se en el factor limitador i, fins al punt que el capital natural hagi substituït el capital artificial com a factor limitador, el punt de mira de les inversions del Banc hauria de canviar en conseqüència. No crec que ho hagi fet. En realitat, el fet de no carregar el cost d'utilització sobre l'exhauriment del capital natural, com s'ha dit més amunt, amb tota seguretat allunya les inversions de la reposició.

4. *Oblideu la ideologia de la integració de l'economia global pel lliure comerç i el creixement per l'exportació, i fixeu-vos en l'orientació més nacionalista que cerca de desenvolupar la producció nacional dels mercats interns com a primera opció, i recorre al comerç internacional només quan estigui molt clar que és més eficient.* En aquest moment, la interdependència global es considera un bé reconegut. El

camí reial cap al desenvolupament, la pau i l'harmonia es considera que és la conquesta inexorable del mercat de cada nació per part de totes les altres nacions. El mot *globalista* té unes connotacions polítiques correctes, mentre que el mot *nacionalista* ha esdevingut pejoratiu. És tan així que cal que ens autorecordem que el Banc Mundial existeix per servir els interessos dels seus membres, que són *Estats nacionals, comunitats nacionals*. Als estatuts no diu que hagi de servir una visió cosmopolita de la integració global, de convertir moltes economies nacionals relativament independents, poc dependents del comerç internacional, en una xarxa econòmica mundial estretament integrada de la qual les nacions més febles dependrien per a la seva supervivència bàsica.

El model de la comunitat internacional en què es basen les institucions de Bretton Woods (2) és la d'una *comunitat de comunitats nacionals* que cooperen per resoldre problemes globals sota el principi de la subsidiarietat. El model no és el cosmopolita de la ciudadania global directa en una única comunitat mundial integrada sense intermediació d'Estats nacionals.

Globalitzar l'economia a base d'esborrar les fronteres nacionals mitjançant el lliure comerç, la lliure mobilitat del capital, i lliure o si més no incontrolada, migració, feriria fatalment la més gran unitat de comunitat capaç d'aplicar normes per al bé comú. Això inclou no tan sols les normes nacionals amb objectius purament locals, sinó també els acords internacionals exigits per tractar amb els problemes mediambientals que són realment globals (CO₂, ozó, exhauriment). Els acords internacionals pressuposen la capacitat dels governs nacionals per dur a terme normes en el seu suport. Si les nacions no tenen control sobre les seves fronteres es troben en una galdosa posició per aplicar les lleis nacionals, incloent-hi les necessàries per assegurar que s'acompleixin els tractats internacionals.

El globalisme internacional afebleix les fronteres nacionals i el poder de les comunitats nacional i subnacional, alhora que enforteix el poder relatiu de les corporacions transnacionals. Atès que no hi ha cap govern al món capaç de regular el capital global en l'interès global, i atès que és dubtós que sigui ni desitjable ni possible un govern mundial, seria necessari fer menys global i més nacional el capital. Sé que ara mateix és una idea impensable però, si es pren com a predicció, crec que d'aquí a deu anys les paraules de moda seran *renacionalització del capital i enfocament del capital de la comunitat cap al desenvolupament de les economies nacional i local*, i no les actuals contrasenyes sobre el creixement per l'exportació estimulat amb els ajustos que siguin necessaris per incrementar la competitivitat global. *Competitivitat global* normalment reflecteix no tant un augment real de la productivitat de recursos, com una competició per rebaixar els nivells per tal de reduir els salaris, externalitzar els costos social i mediambiental i exportar el capital natural a preus més baixos.

Per concloure: Aquestes són les meves pontificacions i receptes; gràcies per haver-me convidat a fer-les, per haver tingut la paciència d'escoltar-les i per haver tingut la paciència d'aguantar-me durant sis anys ●

Notes

1. Les opinions presentades en aquest article són de l'autor i no es poden atribuir en cap cas al Banc Mundial.
2. Conferència organitzada per les Nacions Unides, el 1944, a la localitat de Bretton Woods (EUA) dedicada a qüestions monetàries i financeres, que va donar origen al Fons Monetari Internacional.